

Res de nou a l'oest

Erich Maria
Remarque

Res de nou
a l'oest

Traducció de **Lola Fígols**

Navoia

Primera edició

Juliol de 2022

Publicat a Barcelona per Editorial Navona SLU

Navona Editorial és una marca registrada de Editorial Navona SLU

Aribau 153, 08036 Barcelona

navonaed.com

Direcció editorial Ernest Folch

Edició Xènia Pérez

Disseny gràfic Alex Velasco i Gerard Joan

Maquetació i correcció Digital Books

Paper tripa Orià Ivory

Tipografies Heldane i Studio Feixen Sans

Distribució a Espanya UDL Libros

ISBN 978-84-19311-00-9

Dipòsit Legal B 6523-2022

Impressió Romanyà-Valls, Capellades

Imprès a Espanya

Títol original *Im Westen nichts Neues*

© New York University, successor-in-interest to the literary rights of The Estate of the Late Paulette Goddard Remarque, 1929, 2022

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició: Editorial Navona SLU, 2022

© de la traducció: Lola Fígols, 2022

Navona dona suport al copyright i a la propietat intel·lectual. El copyright estimula la creativitat, produeix noves veus i crea una cultura dinàmica. Gràcies per confiar en Navona, comprar una edició legal i autoritzada i respectar les lleis del copyright, evitant reproduir, escanejar o distribuir parcialment o totalment qualsevol part d'aquest llibre sense el permís dels titulars. Amb la compra d'aquest llibre, ajudeu els autors i Navona a continuar publicant.

*Aquest llibre no pretén ser
ni una denúncia ni una confessió.
Només vol narrar la història
d'una generació destruïda per la guerra
—fins i tot havent-se salvat de les bombes.*

Som a la rereguarda, a nou quilòmetres del front. Ahir ens van rellevar; ara tenim la panxa plena de mongetes blanques amb vedella i estem tips i contents. Al vespre fins i tot vam poder agafar-ne tots una altra carmanyola plena; a més a més hi ha doble ració d'embotit i pa. Això hi fa molt. Feia temps que no passava una cosa així: el cuiner, amb aquella cara de tomàquet seva, ens ofereix el menjar directament; fa un gest amb la cullera a qualsevol que passi per allà i li'n serveix una bona ració. Està ben desesperat perquè no sap com s'ho ha de fer per buidar la cuina de campanya. En Tjaden i en Müller han trobat un parell de palanganes i les hi han fet omplir gairebé fins a vessar, per tenir-ne de reserva. En Tjaden ho fa per golafreria, en Müller per precaució. Ningú no sap on ho fica, tot això, en Tjaden. Sempre ha estat prim com un fideu i ho segueix sent.

El més important, però, és que la ració de tabac també ha estat doble. Per cada deu cigarrets, vint cigarrets i dos trosos de tabac de mastegar; una quantitat molt acceptable. Jo li he canviat el meu tabac de mastegar a en Katczinsky pels seus cigarrets, amb la qual cosa ara en tinc quaranta. És prou per passar un dia.

Però la veritat és que aquesta pluja de regals no ens pertocava. Els prussians no són tan generosos. Tot plegat ho hem d'agrair a un error.

Fa quinze dies vam haver d'anar a primera línia, com a tropa de relleu. Les coses estaven força tranquil·les al nostre

sector i, per tant, el cuiner va rebre la quantitat normal d'aliments per al dia de la tornada i va preparar prou menjar pels cent cinquanta homes de la companyia. Però justament l'últim dia, per sorpresa de tothom, l'artilleria anglesa va deixar anar una bona descàrrega sobre la nostra posició, i va causar-nos tantes baixes que vam acabar tornant amb només vuitanta homes.

Vam arribar que ja era de nit i el primer que vam fer va ser anar-nos-en directes al llit a fer una bona dormida. Perquè en Katczinsky té raó quan diu que la guerra no seria tan dolenta si poguéssim dormir una mica més. A primera línia ja te'n pots oblidar, de dormir, i haver-te d'esperar quinze dies cada vegada es fa molt llarg.

Ja era migdia quan els primers vam sortir arrossegant-nos de les barraques. Mitja hora més tard, ja dúiem tots la carmanyola a la mà i ens aplegàvem al voltant de la teca, que feia olor de ser ben greixosa i nutritiva. Evidentment, a davant de tot hi anaven els més afamats: l'Albert Kropp, molt menut, que és qui té les idees més clares i per això ha estat el primer d'arribar a caporal; en Müller, el cinquè Müller de la classe, que encara arrossega llibres de text i somia en exàmens —és capaç de posar-se a memoritzar teoremes de física enmig de la cortina de foc d'un bombardeig—; en Leer, que porta una bona barba i té predilecció per les noies dels bordells dels oficials —jura que les noies estan obligades, per ordres de l'exèrcit, a dur camises de seda i a banyar-se abans de rebre clients que siguin de capità en amunt—; i el quart soc jo, Paul Bäumer. Tots quatre tenim dinou anys, tots quatre anàvem a la mateixa classe quan ens van enviar a la guerra.

Just darrere venen els nostres amics. En Tjaden, un serraller primet de la nostra edat i el més golafre de la companyia. S'asseu a menjar estant prim i quan es torna a aixecar fa la mateixa panxa que una xinxà embarassada. En Haie Westhus, de la mateixa edat, miner de torba, que pot agafar tranquil·lament un pa de munició amb una sola mà i, amb el puny tancat, demanar-nos: «Endevineu què hi tinc, aquí!». En Detering, un pagès que només pensa en la granja i en la dona. I finalment, l'Stanislaus Katczinsky, el cap del grup, tenaç, llest, astut, de quaranta anys, amb una cara de color terra, ulls blaus, espatlles caigudes i un olfacte increïble per ensumar problemes, bona teca i feines fàcils.

El nostre grup era al capdavant de la cua a la cuina de campanya. Ens començàvem a impacientar perquè el cuiner, que no entenia res, s'estava allà palplantat, esperant. Al final, en Katczinsky li va cridar:

—Vinga, Heinrich! Destapa aquest caldo d'una vegada. Que es veu d'una hora lluny que les mongetes estan fetes.

Ell va fer que no amb el cap, mandrosament.

—Fins que no hi sigueu tots, no.

En Tjaden va fer un somriure de suficiència.

—Ja hi som tots.

El sergent encara no ho havia entès.

—Què més voldríeu! I on són, doncs, els altres?

—Avui no els hauràs de donar menjar. Són a l'hospital de campanya i a la fossa comuna.

El cuiner va quedar consternat en sentir les notícies. Va vacil·lar.

—I jo que he preparat menjar per cent cinquanta homes.

En Kropp li va donar un cop a les costelles.

—Així per fi ens podrem afartar. Va, comença a reparar!

De sobte, però, en Tjaden va il·luminar-se. La cara punxeguda de ratolí va començar-li a resplendir, els ulls se li van encongir d'astúcia, les galtes se li van tensar i es va apropar al cuiner.

—Escolta, tu, llavors també et deuen haver donat pa per a cent cinquanta homes, no?

El sergent va assentir, estupefacte i amb el cap a una altra banda. En Tjaden el va engrapar per la jaqueta.

—I embotit també?

El cap de tomàquet va tornar a fer que sí.

A en Tjaden li tremolava la mandíbula.

—I tabac?

—Sí, de tot.

En Tjaden va girar-se, radiant.

—Renoï! D'això se'n diu tenir potra! Llavors... és tot per a nosaltres! I a cadascú li tocarà... espera... sí, sí, exacte, ració doble!

Però llavors el tomàquet va semblar que ressuscitava i va explicar que allò no era possible.

Però nosaltres ja ens havíem animat i ens apilàvem davant seu.

—I per què no, eh, cap d'ou? —va preguntar en Kaczinsky.

—Si havia de ser per cent cinquanta homes, no pot pas ser que s'ho emportin vuitanta.

—Ja veuràs que sí —va grunyar en Müller.

—El menjar potser sí, però de la resta només puc donar-ne a vuitanta persones —va insistir el tomàquet.

En Kaczinsky va indignar-se.

—T'haurien de fotre fora, a tu. No t'han pas donat vi-
tualla per a vuitanta homes sinó per a la segona compa-
nyia, i punt. I ens la donaràs! La segona companyia som
nosaltres.

Fèiem pressió. Ningú no suportava aquell nano: per cul-
pa seva el menjar ja ens havia arribat tard i fred a la trinxera
un parell de vegades, perquè quan sentia caure quatre grana-
des no s'atrevia a acostar-se amb l'olla i els qui havien d'anar
a buscar el menjar havien de caminar més lluny que els de les
altres companyies. En Bulcke, de la primera, era molt més
bon xicot. Estava gras com un teixó, això sí, però quan con-
venia arrossegava ell mateix les olles ben bé fins a primera
línia.

En aquell moment regnava un humor propici perquè cai-
guessin mastegots, i n'hauria caigut algun si el cap de la nos-
tra companyia no hagués aparegut. Va voler saber per què
ens barallàvem i l'únic que va dir, de moment, va ser:

—Sí, ahir vam tenir moltes baixes... —i va mirar dins
l'olla—. Fan bona pinta, aquestes mongetes.

El tomàquet va fer que sí amb el cap.

—Són cuites amb llard i carn.

El sotstinent ens va mirar. Sabia què pensàvem. També
sabia moltes altres coses, perquè havia arribat a la compa-
nyia com a sotsoficial i havia crescut amb nosaltres. Va tor-
nar a aixecar la tapa de l'olla i va ensumar. Mentre marxava
va dir:

—Porteu-me'n un plat ben ple a mi també. I es repartiran
totes les racions. Ens aniran bé.

El tomàquet va fer cara de babau. En Tjaden ballava al
seu voltant.

—Però si això a tu no et perjudica en res! Sembla que sigui el cap de la intendència, aquest. Vinga va, comença a servir, tros de quòniam, i no t'equivoquis comptant...

—Ves i que et pengin! —va bufar el tomàquet. Se sentia derrotat, una cosa així no li cabia al cap. Ja no entenia el món. I com si volgués demostrar que ara ja tot era igual, encara va repartir voluntàriament un quart de quilo de mel artificial a cadascú.

Avui és un molt bon dia. Fins i tot ha arribat el correu; gairebé tothom ha rebut un parell de cartes i diaris. Ens n'anem xino-xano cap al prat de darrere les barraques. En Kropp porta sota el braç la tapa rodona d'un barril de margarina.

Al marge dret del prat hi han construït unes grans latrines, un edifici sòlid i amb teulada. Però això és pels reclutes que encara no han après a treure profit de tot. Nosaltres busquem alguna cosa millor. Resulta que per tot arreu encara hi ha escampades caixes individuals pensades per a aquesta mateixa finalitat. Són quadrades, netes, fetes de fusta, ben tancades per totes bandes, amb un seient còmode i impecable. Als costats tenen agafadors per poder ser transportades.

En posem tres en cercle i ens hi asseiem còmodament. No ens en tornarem pas a aixecar fins d'aquí a dues hores.

Encara recordo la vergonya que ens feia fer servir la comuna, al principi, quan érem reclutes a la caserna. Allà no hi ha portes i vint homes seuen l'un al costat de l'altre com en un vagó de tren. Els pots veure tots d'un sol cop d'ull; al cap i a la fi, un soldat ha d'estar sempre sota vigilància.

Des de llavors hem après moltes més coses, a banda de superar aquesta mica de vergonya. Amb el temps ens hem acostumat a tota mena de realitats.

Fer les gestions a l'aire lliure, però, és realment un plaer. No sé per què ens feien tanta mania, aquestes coses, si al final són tan naturals com menjar i beure. I potser ni tan sols faria falta parlar-ne, si no tinguessin un paper tan important per a nosaltres i no fossin tan noves (els altres ja fa temps que s'hi han acostumat).

Un soldat està molt més familiaritzat amb el seu estómac i la seva digestió que qualsevol altra persona. Tres quartes parts del seu vocabulari provenen d'aquest àmbit, i són la clau per donar color tant a la felicitat més absoluta com a la indignació més extrema. No hi ha manera més clara i concisa d'expressar-se. Les nostres famílies i professors quedaran ben sorpresos quan tornem a casa, però aquí és ben bé el llenguatge universal.

Haver-ho de fer tot en públic ha fet que, per a nosaltres, tot aquest assumpte recuperés el seu caràcter d'innocència. I encara més: ens és tan natural que poder-ho dur a terme còmodament és de tanta importància com, per exemple, tenir un bon joc quan juguem a cartes. Per alguna cosa es fa servir l'expressió «xafarderies de latrina» per a referir-se a tota mena de xerrameca. A l'exèrcit, aquests llocs són els substituïts de les tertúlies de bar i del safareig.

Quan hi som, ens hi trobem molt millor que en qualsevol excusat luxós de rajoles blanques i immaculades. Un lloc com aquell pot ser, com a màxim, higiènic; aquí, en canvi, és esplèndid.

Són hores de meravellosa distracció. Sobre nostre, el cel blau. A l'horitzó, els globus aerostàtics de color groc il·luminats pel sol i els nuvolets blancs dels canons antiaeris. A vegades, els veiem alçar-se en ràfega, quan persegueixen un avió.

La remor esmorteïda del front només ens arriba com si fos una tempesta molt llunyana. La tapa fins i tot el soroll d'un borinot que passi per allà.

I al nostre voltant s'estén un prat ple de flors. Les tiges tendres de l'herba es mouen suaument, les papallones blanques aletegen amunt i avall, floten en l'aire suau i càlid de finals d'estiu, nosaltres llegim cartes i diaris i fumem, ens traïem les gorres i les deixem a terra al nostre costat, el vent juga amb els nostres cabells, juga amb les nostres paraules, els nostres pensaments.

Les tres caixes estan envoltades del vermell d'unes roses radiants.

Ens posem la tapa del barril de margarina sobre els genolls. Així tenim una bona taula per jugar a cartes. En Kropp n'ha dut una baralla. Quan acabem una partida, comencem una altra ronda amb normes diferents. Podríem seure aquí per sempre.

Des de les barraques ens arriba el so d'un acordió. A vegades deixem estar les cartes i ens mirem. Llavors algú diu «Déu-n'hi-do, déu-n'hi-do...», o bé «allò hauria pogut acabar malament», i durant un moment ens quedem absorts en el silenci. Dins nostre hi ha un sentiment fort, contingut, que tots notem, sense necessitat de gaires paraules. Podria haver passat molt fàcilment que avui no estiguéssim asseguts a les nostres caixes, va faltar ben poc, maleït siga! I és per això que

tot ens sembla nou i intens: les roselles vermelles i el bon menjar, els cigarrets i l'aire d'estiu.

En Kropp pregunta:

—Algú de vosaltres ha tornat a veure en Kemmerich?

—És al St. Joseph —dic jo.

En Müller diu que una bala li va travessar la cuixa —un bon passaport de tornada a casa.

Decidim anar-lo a visitar a la tarda.

En Kropp es treu una carta de la butxaca:

—En Kantorek us envia records.

Riem. En Müller llença el cigarret i diu:

—Aquest sí que m'agradaria que fos aquí.

En Kantorek havia estat el nostre professor. Un home baix i estricte, vestit amb una levita grisa i amb cara de musaranya. Era si fa no fa de la mateixa estatura que el sotsoficial Himmelstoss, «el terror de Klosterberg». Resulta còmic, per cert, que els qui porten la desgràcia al món tot sovint siguin curts de talla. Tenen més energia i són més insuportables que els alts. Jo sempre he evitat les seccions capitanejades per homes baixets; solen ser uns malparits de mil dimonis.

A les hores de gimnàstica, en Kantorek ens deixava anar uns discursos tan llargs que, al final, la classe sencera va dirigir-se a l'oficina de reclutament del districte, amb ell al capdavant, i es va allistar. El recordo com si el tingués davant, amb els ulls espurnejant-li darrere els vidres de les ulleres i preguntant-nos amb emoció:

—Oi que hi anireu tots, camarades?

Aquests professors sempre guarden les emocions a la butxaca de l'armilla per tenir-les a mà; al cap i a la fi les fan servir per hores. Però llavors encara no hi pensàvem gaire, en això.

Tot i així, un de nosaltres dubtava i no volia venir.

Era en Josef Behm, un xicot grassonet i bonàs. Al final, però, es va deixar convèncer; d'altra manera hauria quedat en evidència. Potser n'hi havia d'altres que pensaven com ell; però ningú hagués pogut sortir-ne airós, perquè en aquells temps fins i tot els pares eren ràpids a l'hora d'utilitzar la paraula «covard». La gent simplement no tenia ni idea del que ens esperava. De fet, els més assenyats van ser la gent senzilla i pobra; des del principi van considerar que la guerra era una desgràcia, mentre que els més acabats amb prou feines podien contenir l'alegria, per bé que precisament ells haurien d'haver estat capaços d'endevinar-ne les conseqüències molt abans.

En Katczinsky afirma que això es deu a l'educació, que fa estúpid. I el Katczinsky sempre pensa bé, abans de parlar.

Curiosament, en Behm va ser un dels primers de caure. Van disparar-lo als ulls en un assalt i el vam donar per mort. No ens el podíem pas endur perquè havíem de tornar a correuita. De sobte, a la tarda vam sentir que cridava i el vam veure arrossegant-se en terra de ningú. Només havia quedat inconscient. Com que no veia res i estava boig de dolor no va buscar cobert, així que van acabar matant-lo a trets des de dalt abans que ningú pogués acostar-se a buscar-lo.

Evidentment, això no es pot relacionar amb en Kantorek. On aniria a parar el món, si d'una cosa així ja se'n derivés la culpa? N'hi havia milers, de Kantoreks, convençuts

que estaven fent el millor, de la manera que més còmoda els era.

Però, per a nosaltres, aquí és precisament on rau la seva ruïna.

Se suposava que havien de guiar-nos, a nosaltres, noiets de divuit anys, acompanyar-nos fins a l'edat adulta, fins al món de la feina, de les obligacions, de la cultura i del progrés, fins al futur. A vegades ens en rèiem i els gastàvem brometes, però en el fons creïem en ells. Dins dels nostres caps associàvem el concepte d'autoritat, del qual ells eren els representats, amb un major enteniment i coneixement humà. Però els primers morts que vam veure van fer miques aquesta convicció. Vam haver de reconèixer que la nostra generació era més honrada que la seva; l'avantatge que ens duïen només consistia en frases buides i destresa. El primer bombardeig ens va fer adonar del nostre error, i va destruir també la visió del món que ens havien ensenyat.

Mentre ells seguien escrivint i fent discursos, nosaltres vèiem hospitals militars i homes moribunds; mentre ells assenyalaven el servei a l'estat com allò més important, nosaltres ja sabíem que la por de la mort era més forta. I, amb tot, no ens rebel·làvem, ni desertàvem, ni ens acovardíem —aquestes paraules que ells tenien sempre a punt—; ens estimàvem la nostra pàtria tant com ells, i avançàvem amb valentia en cada atac. Però ara hi vèiem clar, n'havíem après de cop. I vèiem que no en quedava res, d'aquell món seu. De sobte, ens trobàvem terriblement sols; i ben sols ens n'hauríem de sortir.

Abans d'anar a veure en Kemmerich, fem un paquet amb totes les seves coses; potser li faran servei pel camí.

A l'hospital de campanya hi ha molt moviment; com sempre, fa olor de fenol, pus i suor. T'acostumes a moltes coses, a les barraques, però aquest lloc encara pot fer que et vinguin nàusees. Anem fent preguntes fins que trobem en Kemmerich; està estirat en una sala i ens rep amb una expressió dèbil d'alegria i una agitació impotent. Mentre estava inconscient, algú li ha robat el rellotge.

En Müller sacseja el cap.

—Jo ja t'ho deia, que no podies endur-te un rellotge tan bo com aquell.

En Müller és una mica barroer i sempre vol tenir la raó. Si no, no hauria dit res, perquè qualsevol pot veure que en Kemmerich no sortirà pas més d'aquesta sala. No té cap importància que recuperi el rellotge o no; com a molt algú el podria enviar a casa seva.

—I com estàs, doncs, Franz? —pregunta en Kropp.

En Kemmerich acota el cap.

—Anar fent... Si no fos per aquest mal tan terrible que em fa el peu.

Donem un cop d'ull a les mantes. Té la cama dins d'una estructura de filferro tapada pel cobrellit. Li clavo una puntada de peu a en Müller, que és capaç de dir a en Kemmerich el que el personal sanitari ja ens ha explicat a fora: que en Kemmerich ja no en té, de peu. Li han amputat la cama.

Fa molt mala cara, està groc i pàl·lid, i ja li han sortit aquelles línies estranyes a la cara que coneixem tan bé perquè les hem vistes un centenar de vegades. De fet, no són línies, són més aviat senyals. Ja no hi ha vida sota la pell; s'ha anat escolant

cap a les vores del cos, la mort s'obre pas des de dins i ja li ha conquerit els ulls. Tenim el nostre camarada Kemmerich davant, que fins fa poc encara rostia carn de cavall amb nosaltres i s'aclofava als cràters de les bombes; segueix sent ell però ja no és ell, la seva imatge s'ha tornat borrosa, indefinida, com una plata fotogràfica sobre la qual hi ha més d'una fotografia. Fins i tot la seva veu té un to com de cendra.

Me'n recordo de quan vam marxar. La seva mare, una bona dona molt grassa, va portar-lo a l'estació. Plorava sense parar i tenia la cara inflada. Li feia passar vergonya, a en Kemmerich, perquè era qui muntava més escàndol, fonent-se gairebé en greix i llàgrimes. A més, la va prendre amb mi i no parava d'agafar-me el braç i de suplicar-me que li cuidés en Franz. Sí que es veritat que tenia molta cara de nen i era tan fluix d'ossos que al cap de quatre setmanes de carregar la motxilla ja li havien quedat els peus ben plans. Però com representa que s'ha de cuidar algú al camp de batalla?

—Ara podràs anar a casa —diu en Kropp—. T'hauries hagut d'esperar com a mínim tres o quatre mesos perquè et donessin llicència.

En Kemmerich fa que sí amb el cap. No puc mirar-li les mans, són com de cera. Sota les ungles té terra de les trinxeres que ha agafat un color negre blavós, com si fos verí. Se m'acut pensar que aquestes ungles seguiran creixent durant molt de temps encara, com plantes subterrànies fantasmagòriques, quan en Kemmerich ja hagi deixat de respirar. M'ho imagino com si ho tingués davant: es cargolen com un llevataps i creixen i creixen, igual que els cabells del crani en descomposició, com l'herba en un sòl fèrtil, exactament com herba, com pot ser possible això...?

En Müller s'inclina cap a ell.

—T'hem portat les coses, Franz.

En Kemmerich assenyala amb la mà.

—Deixeu-les sota el llit.

En Müller fa el que li diu. En Kemmerich torna a parlar del seu rellotge. Com podem tranquil·litzar-lo sense que comenci a desconfiar?

En Müller torna a aparèixer de sota el llit amb un parell de botes d'aviador. Són unes sabates angleses esplèndides fetes d'una pell suau, de color groc, que arriben fins als genolls i que es corden fins a dalt de tot, un calçat molt cobejat. En Müller està entusiasmat amb aquelles botes, en posa les soles contra les seves pròpies sabates massisses i pregunta:

—Que et voldràs endur les botes, Franz?

Tots tres pensem el mateix: fins i tot estant sa, només en necessitaria una, per tant per a ell no tenen cap mena de valor. Però en aquestes circumstàncies, és una pena molt gran que es quedin aquí; és evident que el personal sanitari les hi arrabassarà immediatament, quan sigui mort.

En Müller repeteix:

—No les vols deixar aquí?

En Kemmerich no vol. Són la seva possessió més preuada.

—Les podríem prou intercanviar —proposa en Müller, en un altre intent—. Van molt bé, aquí, unes sabates com aquestes.

Però en Kemmerich no en vol saber res.

Fumo una trepitjada a en Müller que, vacil·lant, torna a posar aquelles botes tan boniques sota el llit.

Encara parlem durant una estona i llavors ens acomiadem.

—Que et vagi bé, Franz.

Li prometo que demà tornaré. En Müller diu el mateix; està pensant en les botes de cordons i per això vol estar a l'aguait.

En Kemmerich gemega. Té febre. A fora, aturem un membre del personal sanitari i l'intenten convèncer que posi una injecció a en Kemmerich.

Ell s'hi nega.

—Si volguéssim donar morfina a tothom, en necessitaríem barrils plens.

—Només deus servir oficials, tu —diu en Kropp amb hostilitat.

Ràpidament m'interposo entre els dos i, primer de tot, ofereixo un cigarret al sanitari. Ell l'agafa. Llavors li pregunto:

—Que no tens autorització per a posar injeccions, potser? Ell s'ofèn.

—Si això és el que penseu, llavors per què em pregunteu res...

Li poso un parell de cigarrets més a la mà.

—Fes-nos aquest favor.

—Molt bé, d'acord —diu. En Kropp entra darrere seu, no se'n fia i vol mirar com ho fa. Nosaltres ens esperem a fora.

En Müller torna a parlar de les botes.

—M'anirien ben a la mida. Amb aquests sabatots em surt una butllofa rere l'altra. Creus que aguantarà fins que haguem acabat el servei demà? Si passa a millor vida durant la nit, ja hem vist prou les botes...

L'Albert torna.

—Creieu que...? —pregunta.

—Està llest —diu en Müller, categòric.

Tornem a les barraques. Penso en la carta que hauré d'escriure demà a la mare d'en Kemmerich. Estic mort de fred. M'agradaria beure una mica d'aiguardent. En Müller va arrencant brins d'herba i els mastega. De sobte, en Kropp llença el cigarret, el trepitja ben trepitjat amb ràbia, es gira cap a nosaltres, fora de si i trastornat, i balbucejia:

—Quina merda! Quina bona merda, tot això!

Encara caminem una bona estona més. En Kropp s'ha calmat, ja ens els coneixem, aquests atacs de còlera al front, tothom en té alguna vegada. En Müller li pregunta:

—Què hi deia, ben bé, a la carta, en Kantorek?

Ell riu.

—Que som la joventut de ferro.

Tots tres riem malhumorats. En Kropp diu renecs; està content de poder tornar a parlar.

Sí, així és com pensen ells, així és com pensen els centenars de milers de Kantoreks! La joventut de ferro. La joventut! Cap de nosaltres té més de vint anys. Però, joves? La joventut? Això ja fa temps que es va acabar. Som vells, nosaltres.